

**Рішення разової спеціалізованої вченої ради  
про присудження ступеня доктора філософії**

Разова спеціалізована вчена рада Волинського національного університету імені Лесі Українки Міністерства освіти і науки України, місто Луцьк, прийняла рішення щодо присудження ступеня доктора філософії Дударчуку Любомиру Вікторовичу з галузі знань 03 «Гуманітарні науки» за спеціальністю 032 «Історія та археологія» на підставі публічного захисту дисертації «Культурно-освітні процеси в генеральній окрузі “Волинь–Поділля” в роки нацистської окупації (1941–1944 рр.)» 1 березня 2024 року.

**Дударчук Любомир Вікторович** народився 9 листопада 1995 року у с. Щитинь Любешівського району Волинської області. Громадянин України. Освіта вища: у 2019 році закінчив Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки за спеціальністю «Історія та археологія», здобув кваліфікацію магістра історії, викладача. Навчався в аспірантурі за спеціальністю 032 «Історія та археологія» у Волинському національному університеті імені Лесі Українки з 01 жовтня 2019 р. по 31 вересня 2023 р.

**Дисертацію виконано** у Волинському національному університеті імені Лесі Українки Міністерства освіти і науки України, м. Луцьк.

**Науковий керівник** – Крамар Юрій Вікторович, доктор історичних наук, професор, професор кафедри всесвітньої історії Волинського національного університету імені Лесі Українки.

Основні положення дисертації відображено у 19 (дев'ятнадцяти) наукових публікаціях, п'ять з яких уміщені у наукових фахових виданнях, одна – у закордонному виданні і 13 – в інших наукових виданнях та матеріалах конференцій. Головні результати дослідження висвітлено у таких публікаціях:

1. Дударчук Л. Культурні процеси на Берестейщині в умовах нацистської окупації (1941–1944 рр.). *Літопис Волині*. № 27. 2022. 44–49. <https://doi.org/10.32782/2305-9389/2022.27.07>.

2. Дударчук Л. Культурні процеси у Кам'янці-Подільському в період нацистської окупації (1941–1944 рр.). *Літопис Волині*. № 26. 2022. С. 103–108. DOI: <https://doi.org/10.32782/2305-9389/2022.26.17>.

3. Дударчук Л. Освітні процеси на Хмельниччині в умовах нацистської окупації (за матеріалами прокурівської газети «Український голос»). *Науковий вісник Ужгородського університету*. Серія: Історія. Ужгород. Говерла, 2021. Вип. 2 (45). С. 48–54. DOI: [https://doi.org/10.24144/2523-4498.2\(45\).2021.246595](https://doi.org/10.24144/2523-4498.2(45).2021.246595).

4. Дударчук Л. Театральне життя на Волині в умовах німецької окупації (1941–1944 рр.). *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки*. Серія: Історичні науки. Луцьк, 2019. № 5 (389). С. 75–81.

5. Дударчук Л. Шкільна освіта на Волині в умовах німецької окупації (1941–1944 рр.). *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки*. Серія: Історичні науки. Луцьк, 2019. № 7 (380). С. 49–54.

Публікацій у виданнях держави, визнаної Верховною Радою України державою-агресором, немає. Кількість, обсяг та зміст друкованих праць відповідають вимогам Кабінету Міністрів України щодо публікацій основного змісту дисертації на здобуття наукового ступеня доктора філософії.

У дискусії взяли участь голова та члени разової спеціалізованої вченої ради:

**Каліщук Оксана Миколаївна**, доктор історичних наук, професор, професор кафедри історії України та археології факультету історії, політології та національної безпеки Волинського національного університету імені Лесі Українки, рецензент.

Вибір теми, багатогранність питань, порушених у дисертаційному дослідженні Дударчука Л. В. є своєчасним і актуальним для академічного та суспільного дискурсу України. Текст має чітку структуру, зумовлену і підпорядковану заявленій меті. Джерельна та історіографічна база роботи є репрезентативними. Матеріал викладено послідовно та логічно, запропоновані розділи спрямовані на реалізацію завдань, які поставив перед собою дослідник.

Дослідження Л. В. Дударчука має теоретичний і практичний виміри: академічний (сформульовані окремі положення та висновки сприятимуть подальшому розвитку історичної науки і можуть бути використані при написанні узагальнюючих праць, підручників, статей, присвячених періоду Другої світової війни), освітній (при читанні та підготовці лекційних та семінарських занять з історії України, історії освіти, історії культури у вишах, на уроках історії та при вивченні курсу “Волинезнавства” у загальноосвітніх навчальних закладах) та прикладний (у музейній та екскурсійній роботі). Як результат свого дослідження Л. В. Дударчук пропонує цілу низку обґрунтованих висновків, які підтверджують наукову новизну дисертації та дослідницький рівень дисертанта.

### **Зауваження:**

1. Описуючи розв’язання поставлених завдань дисертант ствердив, що у роботі «вперше висвітлено діяльність театрів на території регіону» (с. 21). Водночас, він у своєму дослідженні використовує розвідки В. М. Гайдабури, А. Довгопільського, І. Жилінського, П. Ластівки, Н. Солоненко-Тиравської. Це підважує твердження дисертанта про його першість у характеристиці театрального мистецтва.

2. Так, серед інших увагу дисертанта цілком виправдано привернула постать Анатолія Дублянського. Однак, в історіографічному огляді присутня інформація про розвідку Фаїни Рябчикової і, водночас, не згадано дисертації (Церковно-релігійна і громадська діяльність митрополита Анатолія Дублянського: дис. ... доктора філософії: 032 Історія та археологія / Волинський національний університет імені Лесі Українки. Луцьк, 2021) та розвідок Владислава Фульмеса.

3. При оформленні «Списку використаних джерел» варто було б подати їхній поділ за видовою ознакою, що лише б увиразнило сильні сторони дослідження. До категорії «Опубліковані джерела» (с. 235) п. Любомир Дударчук відносить і археографічні публікації (як класичні “Літопис УПА. Т. 5: Волинь і Полісся: німецька окупація. Кн. 3: Спомини учасників” Торонто 1984; “Літопис УПА. Нова серія. Т. 11: Мережа ОУН (б) і запілля УПА на території ВО

“Заграва”, “Турів”, “Богун” (серпень 1942 – грудень 1943 рр.)” Київ – Торонто 2007), і історіографічні джерела, опрацьовані автором в ході дослідження.

4. У дисертаційній роботі подекуди натрапляємо на окремі стилістичні та технічні огріхи.

**Філіпович Мирослава Богданівна**, кандидат історичних наук, доцент, професор кафедри всесвітньої історії факультету історії, політології та національної безпеки Волинського національного університету імені Лесі Українки, рецензент.

Дисертація Дударчука Л. В. написана на основі широкого кола опублікованих та неопублікованих джерел та низки фахових розвідок, які прямо чи опосередковано стосуються теми дослідження. Аналіз тексту дисертації, опублікованих наукових праць за темою дослідження засвідчує, що результати пошуків здобувача є достовірними й містять необхідний рівень наукової новизни. Автор продемонстрував належний теоретичний виклад матеріалу, вміння формулювати та відстоювати власну авторську позицію. Робота має чітку структуру, побудована за хронологічно-проблемним принципом. Усі три розділи дисертації демонструють високий рівень наукової глибини, системності та практичної значущості сформульованих наукових положень та висновків.

#### **Зауваження:**

1. Одним з обов'язкових елементів дисертації є вступ, який повинен містити низку специфічних елементів. Деякі з них визначені нечітко, варто було б краще обґрунтувати актуальність обраної теми з врахуванням досягнень і потреб історичної науки, а також, на нашу думку, не зовсім доречним є наведення цитат у цьому розділі.

2. У підрозділі який характеризує теоретико-методологічні засади дослідження окрім опису методів та принципів варто було б ширше проаналізувати поняття та терміни, вживані у ході здійснення дослідження.

3. Хоча автор зазначає, що «на Волині та Берестейщині існували окремі заклади освіти для національних меншин (поляків, чехів, білорусів, росіян)» (ст. 150), однак відомості про них майже відсутні, обмежуються окремими згадками.

4. Дослідження ґрунтується на діяльності лише двох культурно-освітніх організацій «Просвіта» та «Жіноча служба України», які діяли на території сучасної України, також, на жаль, фактично відсутня інформація про діяльність подібних організацій на південних частинах Брестської та Пінської областей сучасної Білорусі, що входила до генеральної округи «Волинь-Поділля».

5. Вбачається, якби автор ширше зупинився на соціально-економічній та етнічній характеристиці генеральної округи «Волинь-Поділля» це б розширило історично тло досліджуваного періоду.

**Смирнов Андрій Іванович**, доктор історичних наук, професор, професор кафедри історії імені проф. М. П. Ковальського навчально-наукового інституту міжнародних відносин та національної безпеки Національного університету «Острозька академія», офіційний опонент.

З огляду на відсутність у сучасній українській історичній науці узагальнюючих праць, присвячених культурно-освітнім процесам на Волині та Поділлі у роки нацистської окупації, намір Л. В. Дударчука проаналізувати у своєму дослідженні означену проблематику є об'єктивно вмотивованим і науково виправданим. Отримані результати містять елементи наукової новизни. Дисертант досягнув суттєвих наукових результатів. Зміст дисертації охоплює всі ключові аспекти задекларованої теми дослідження. Висновки, зроблені в дисертації, об'єктивні, аргументовані, а результати дослідження належним чином апробовані.

#### **Зауваження:**

1. У вступі при формулюванні наукової новизни отриманих результатів дослідження варто було чіткіше представити основні наукові положення, які виносяться на захист. Не слід формулювати мету роботи як «дослідження...», оскільки це вказує на засіб досягнення мети, а не на саму мету.

2. Представницькій емпіричній базі дослідження дещо бракує суто джерелознавчої характеристики, а також акцентування уваги на документах, які вперше були введені здобувачем до наукового обігу.

3. Трапляються помилки в написанні прізвищ історичних діячів, зокрема Генріха Гімлера (с. 127, 217), організацій (айнзацштаб – с. 102), священних та богослужбових книг (с. 113, 114).

4. Дисертація тільки виграла б, якби у списку використаних джерел було розмежовано опубліковані джерела та літературу.

5. Здобувачу загалом притаманний аналітичний виклад матеріалу, проте в окремих випадках він захоплюється описовістю; подекуди роботі бракує висновків до розділів дисертації та глибшого аналізу процесів, які відбувалися в культурно-освітній сфері на території генеральної округи «Волинь–Поділля», більш критичного ставлення до деяких використаних джерел.

**Стельникович Сергій Володимирович**, доктор історичних наук, доцент, професор кафедри історії України історичного факультету Житомирського державного університету імені Івана Франка, офіційний опонент.

Дисертація Л. В. Дударчука присвячена важливій як з наукової, так і з суспільної точок зору проблематиці. Дослідження відзначається новизною та практичним значенням. На сьогодні в історіографії, фактично, відсутнє комплексне дослідження, предметом якого виступали б культурно-освітні процеси на Волині та Поділлі у роки нацистської окупації. Наукова новизна дисертації визначається насамперед залученням широкої джерельної бази та напрацювань попередників. Структура роботи Л. В. Дударчука чітка, відповідає поставленим меті та завданням. Висновки дисертаційного дослідження логічні й аргументовані, свідчать про розкриття дисертантом заявлених завдань. Окрім того, цінними є запропоновані Л. В. Дударчуком перспективні напрями подальших наукових досліджень.

#### **Зауваження:**

1. Передусім хочемо звернути увагу на назву дослідження Л. В. Дударчука, як і на ряд подібних назв робіт інших дослідників. Мова йде про те, що в даному випадку частина формулювання - «нацистська/німецька окупація» - використовується по відношенню до апріорі окупаційного адміністративно-територіального утворення/утворень: генеральної округи «Волинь-Поділля»/Райхскомісаріату «Україна» тощо. Свого часу ми також зіштовхнулися

з подібною термінологічною проблемою, досліджуючи «нацистський окупаційний режим в генеральній окрузі «Житомир». Як вихід з цієї ситуації було вирішено користуватися контекстуальним синонімом «Житомирсько-Вінницький регіон», адже географічно генеральну округу «Житомир» в основі склали українські території Житомирської та частини Вінницької областей. У випадку дослідження Л. В. Дударчука адекватним видається контекстуальний синонім «Волинсько-Подільський регіон», тобто – «Культурно-освітні процеси на території Волинсько-Подільського регіону в роки нацистської окупації (1941–1944 рр.)».

2. У рамках досліджень українських учених періоду незалежності можна було б виокремити підгрупу краєзнавчих робіт, адже деякі аспекти культурно-освітніх процесів на Волині та Поділлі періоду нацистської окупації розглядаються на прикладі окремих областей і населених пунктів.

3. Не зовсім погоджуємося із характеристикою роботи американської дослідниці Венді Лауер «Творення нацистської імперії та Голокост в Україні» (Київ, 2010). Відповідно до тексту дисертації, «авторка коротко охарактеризувала діяльність похідних груп ОУН, які влітку 1941 р. долучилися до організації просвітянських осередків на західноукраїнських землях» (с. 35). В основі вказана монографія В. Лауер присвячена вивченню Голокосту в генеральній окрузі «Житомир» (у її трактуванні – «житомирський регіон»). Частково крізь призму Голокосту В. Лауер також звертає увагу на діяльність руху опору в житомирському регіоні – як національного, так і комуністичного.

4. Аналізуючи причини відродження театрального життя на окупованих землях у другій половині 1941 р., варто було б наголосити на тому, що його поява була зумовлена не лише пропагандистськими мотивами німців з метою здобуття лояльності місцевого населення. У більшості великих українських міст поява театрів у перші місяці нацистської окупації значною мірою диктувалась потребами організації культурного дозвілля для представників окупаційних військ та адміністрації.

5. Оскільки предметом вивчення дисертаційної роботи є «культурно-освітні процеси в генеральній окрузі «Волинь-Поділля», автору доцільно було б

для розрізнення адміністративних одиниць цієї генеральної округи, зокрема гебітскомісаріатів (гебітів), вживати, власне, термін «гебітскомісаріат». Натомість, іноді автор послуговується терміном «округа» як на позначення генеральної округи «Волинь-Поділля», так і на позначення гебітскомісаріатів (наприклад, «Луцька округа», с. 205). Тим більше, що в тексті роботи самі очільники цих одиниць називаються гебітскомісарами.

6. Доцільною була б конкретизація структурного підрозділу дисертаційної роботи «список використаних джерел» до «списку використаних джерел та літератури». Відтак, тут варто було б здійснити групування джерел і літератури окремо. Адже, у пункті «III. Опубліковані джерела» наявні як, власне, опубліковані джерела, так і історіографічні роботи.

**Стрільчук Людмила Василівна**, доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри всесвітньої історії факультету історії, політології та національної безпеки Волинського національного університету імені Лесі Українки, голова ради.

Дисертація Дударчука Л. В. на тему «Культурно-освітні процеси в генеральній окрузі “Волинь–Поділля” в роки нацистської окупації (1941–1944 рр.)» є самостійним та завершеним дослідженням. Структура роботи чітка та логічна – дослідження складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Визначена у вступі мета, на нашу думку, успішно досягнута, а окреслені завдання дисертаційного дослідження виконані. Стиль викладу зрозумілий. Наведена автором інформація містить посилання на історичні джерела, проведена експертиза дисертації в установі та у спеціалізованій вченій раді засвідчує відсутність порушень принципів та правил академічної доброчесності. Позитивно оцінюючи дисертацію Дударчука Л. В., вважаємо за необхідне вказати на певні недоліки, висловити деякі пропозиції та рекомендації.

#### **Зауваження:**

1. Вважаємо, що автор недостатньо уваги приділив аналізу культурно-освітніх процесів на Берестейщині – про функціонування на цій території шкіл, театрів та бібліотек маємо у тексті поодинокі згадки.



2. Характеризуючи історіографічний доробок з означеної проблематики, Л. В. Дударчук згадує про монографію Б. Савчука «Волинська “Просвіта”» (Рівне, 1996 р.), однак, на нашу думку, цю працю вартувало б проаналізувати детальніше, оскільки це одне з перших комплексних досліджень просвітянського руху в регіоні, написане після здобуття Україною незалежності.

3. Більш детального аналізу потребує діяльність деяких культурно-освітніх та громадських товариств (Жіночої Служби України, Союзу українських комбатантів та Українського допомогового комітету).

Результати відкритого голосування:

«За» – 5 членів ради;

«Проти» – 0 членів ради;

«Утрималися» – 0 членів ради.

На підставі результатів відкритого голосування разова спеціалізована вчена рада Волинського національного університету імені Лесі Українки Міністерства освіти і науки України, місто Луцьк, присуджує **Дударчуку Любомиру Вікторовичу** ступінь доктора філософії у галузі знань 03 «Гуманітарні науки» за спеціальністю 032 «Історія та археологія».

Голова разової  
спеціалізованої вченої ради,  
доктор історичних наук, професор



Людмила СТРІЛЬЧУК